

чества старшокласників, розглядаються види словесного творчості, структура мислення, в тому числі творчого, старшокласників.

Ключевые слова: творческая одаренность, творческое мышление, словесное творчество, виды словесного творчества, самооценка, оценочная деятельность, старшоклассники.

Alexandr Kushch. VERBAL CREATIVITY AS A FORM OF DEVELOPMENT THINKING SENIORS

Theoretical and experimental article on the analysis of the characteristics of the organization of verbal creativity as a form of extracurricular activities for the development of creative thinking senior pupils. The paper analyzes the characteristics of creative senior pupils, review kinds of verbal creativity, the structure of thinking, including creative, senior pupils.

Keywords: creative gifts, creative thinking, verbal creativity, the types of verbal creativity, self-assessment, assessment activities, senior pupils.

УДК 159.9

Латиш Н. М. (м. Київ)

ОСОБЛИВОСТІ КОНСТРУКТИВНОГО МИСЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗА УМОВ ОБМЕЖЕННЯ В ЧАСІ

В статті представлено результати дослідження конструктивного мислення молодших школярів в процесі розв'язування творчих задач за умов обмеження в часі. Зокрема здійснено аналіз особливостей формування конструктивного задуму в ускладнених умовах та встановлено вплив часових обмежень на рівні проявів конструктивного мислення учнів зазначеної категорії. Охарактеризовано типи реагувань досліджуваних на такий вид ускладнених умов, як обмеження в часі.

Ключові слова: конструктивне мислення, ускладнені умови, типи реагувань на ускладнені умови.

Постановка проблеми. Дослідниками зазначається, що ускладнені, критичні, кризові, екстремальні умови стали досить частим супутником нашого життя, іноді навіть повсякденного. В науковій літературі на сьогоднішній день немає загальноприйнятих психологічних визначень усіх різновидів ускладнених, екстремальних та кризових умов діяльності (іноді йдеться в більш вузькому масштабі про напружені ситуації).

Величезне практичне значення має проблема стресостійкості особистості, адже саме стресостійкість оберігає особистість від дезінтеграції і різноманітних розладів, створює основу для внутрішньої гармонії, повноцінного психічного здоров'я, високої працездатності. Стресостійкість особистості забезпечує можливість реалізації фізичних і духовних потенцій, визначає життєздатність, психічне і фізичне здоров'я [1].

Виклад основного матеріалу. Досліджуючи вплив несприятливих факторів на розумову діяльність, Моляко В.О. розглядає різні типи реагування на конкретну негативну інформацію. Вчений розробив класифікацію, досліджуючи особливості оцінювання досить значною кількістю людей (переважно це були жителі міста Києва) факту Чорнобильської атомної катастрофи. Ця подія практично доторкнулась тим чи іншим чином усіх, хто знаходився на небезпечній відстані від ЧАЕС, хоча й не тільки їх. Окрім факту можливих, безпосередніх радіаційних впливів, ця подія, як зазначає вчений, мала без будь-якого перебільшення величезний психологічний ефект, принаймні в перші дні та тижні після аварії. Але при всьому цьому можна було спостері-

гати безпосереднє реагування людей на таку подію в дуже широкому діапазоні поведінки, конкретного оцінювання того, що трапилось.

За результатами дослідження В.О. Моляко виділив такі основні шість типів реагувань:

I тип – *індиферентний*. Сюди потрапили ті, хто практично не виявляв скільки-небудь серйозної реакції, не змінював свою поведінку, продовжуючи дотримуватись узвичаєних правил професійного та повсякденного життя так само, як було до аварії. До цього типу можна віднести дві категорії, а саме: “філософи-фаталісти” і “хронічні флегматики”. Перші вважали, що “потрібно сприймати реальність такою, яка вона є” – “що буде, то буде”, без зайвої суєти, яка не допоможе, якщо отримана велика доза опромінення, і так само не потрібна, якщо ця доза є незначною. Інша підгрупа включає стабільно спокійних людей, яких, як здається, ніщо не може вивести з рівноваги й вони майже за будь-яких обставин намагаються поводити себе виважено, не поспішати оцінювати кожну ситуацію і так само не поспішати робити будь-яку роботу.

II тип – *депресивний*. Це ті, хто знижує свою активність, уповільнює діяльність під впливом негативної інформації; вони більш схильні до зосередженості на такій інформації, до перебільшення її значення. Такі суб’єкти скуті у прийнятті рішень, довго роздумують над порівняно простими речами, малоактивні, не цілком адекватно реагують на різноманітні повідомлення, надаючи іноді перебільшеного значення зовсім незначущим.

III тип – *активно-депресивний*. Тут йдеться про суб’єктів, що спочатку виявляють підвищену активність, починають діяти, хоча переважно в основному більш хаотично, ніж за якимось планом, але потім вони впадають у іншу крайність – уповільнюють свою діяльність, переходячи фактично у депресивний стан, у кволі прояви поведінки в цілому.

IV тип – *підвищеної активності*, представники якого нагадують своїм реагуванням попередніх на першій фазі їх реагувань: вони одразу після одержання інформації починають бурхливо діяти, але переважно не дуже продумавши свої дії, а тому так само більш хаотично, малоадекватно. Цей тип ми вважаємо можливим також назвати як активно-панічний, оскільки діяльність його представників переважно малоусвідомлена, вона не дає скільки-небудь позитивних результатів і фактично може розглядатися як своєрідне ухилення від раціональної, спланованої, цілеспрямованої за своїми проміжними і кінцевими результатами.

V тип – *приховано-панічний*. Представники цього варіанту реагування на негативну значущу інформацію характеризуються фактично припиненням діяльності, ухиленням від будь-яких форм активності, принаймні її зовнішніх проявів. Тут також можна виділити два варіанти реагувань: дехто припиняє свою діяльність без будь-яких особливих переживань, їх свідомого аналізу, а інші – так само не вдавалися до діяльності, але дуже сильно переживають, хоча, як тільки що було зазначено, зовні не могло не виявлятися. При цьому ми можемо засвідчити, що представники цього типу реагувань суттєво відрізняються від представників першого типу, які характеризуються не бездіяльністю, а звичним для себе рівнем активності, в той час як представники п’ятого типу фактично не виключають ніякої діяльності.

VI тип – *мобілізаційний*. До цієї категорії увійшли ті, хто під впливом вагомої негативної інформації підвищив свою активність, але не просто підвищив, а й водночас покращив результати своєї діяльності, активно шукаючи розв’язки задач, проблем, виходів зі складної ситуації, уникаючи по можли-

вості зосередженості на одних лише негативних моментах. Представники цього типу, проявляють активність саме тоді, коли є підстави для серйозних наслідків від її невиконання, коли вони переконані, що потрібно діяти. Прийняття рішення про свої дії вони приймають, таким чином, на підставі значущої для них інформації.

Такий поділ в залежності від переважання реагувань на значущу для суб'єкта негативну інформацію має принципово важливе значення для більш поглибленого дослідження проблем інформаційно-психологічної безпеки та захисту особистості від негативних інформаційних впливів, зокрема захисту творчої особистості та творчих процесів від деструктивних дій, що надходять з екологічних сфер різного масштабу та тих, які фактично продукує сам суб'єкт, реагуючи на різні зовнішні та власні дії неконструктивним чином [2].

Під керівництвом В. О. Моляко співробітниками лабораторії психології творчості було проведено дослідження творчої діяльності в ускладнених умовах. Зокрема, дослідження особливостей та специфіка процесу розуміння при розв'язуванні творчих задач в ускладнених умовах (дефіцит на надлишок інформації, дефіцит часу) на різних вікових рівнях (Ваганова Н. А., Гулько Ю. А., Коваленко А. Б., Мойсеєнко Л. А. та ін.), дослідження впливу ускладнюючих умов на процес розв'язування творчих конструктивних задач учнями молодшого шкільного віку та підлітками (Третьак Т. М.), психологічні особливості впливу сучасного телебачення на прояви творчого потенціалу дітей та психологічна адаптація людини до візуальної інформації рекламного змісту в умовах сучасного міста (Череповська Н. І., Чорна Л. Г.).

Одним із завдань нашого дослідження було вивчення особливостей конструктивного мислення молодших школярів в ускладнених умовах, а саме в умовах дефіциту часу. З цією метою було запропоновано задачі на вільне конструювання.

Метод часових обмежень базується на положенні, що фактор часу може суттєво, іноді вирішальним чином, впливати на поведінку, діяльність людини, на функціонування її інтелекту, творчий пошук та ін. Як свідчать дослідження, при обмеженні, лімітуванні часу, як правило, розв'язання може з одного боку спрощуватись, суб'єкт може зупинитись саме на тому варіанті, який йому найбільше знайомий, а з іншого, процес діяльності може суттєво деформуватись, і по характеру цих деформацій можна до певної міри скласти уявлення про загальні тенденції в розумовій діяльності суб'єкта [2].

З метою вивчення впливу несприятливих чинників (а саме часових обмежень) на процес розв'язування творчої задачі, на розробку задуму розв'язання можуть бути реалізовані експериментальні завдання, які відповідають таким вимогам:

- 1) експериментальні завдання повинні давати можливість реалізуватись конструктивному мисленню в широкому розумінні цього слова;
- 2) вони повинні передбачати можливість продукування великої кількості варіантів розв'язку, в залежності від творчих здібностей дитини;
- 3) повинні сприяти реалізації знань, умінь, навичок, необхідних для знаходження потрібного результату;
- 4) повинні сприяти проявам стратегіальних тенденцій, характерних для досліджуваного і актуальних для розв'язування експериментальних задач;
- 5) бути доступними для розв'язування дітьми даної вікової групи.

У зв'язку із вищезазначеним, був використаний субтест "Танграми", також експериментальним було, зокрема, завдання на вільне конструювання.

В його основу покладено конструктор, до складу якого входили геометричні фігури із картону різної форми, різного кольору та різні за розміром.

Перед учнем ставилось завдання сконструювати що-небудь, бажано цікаве, назвати зображення. На виконання завдання відводилось 3 хвилини.

При вивченні результатів розв'язування запропонованих задач на вільне конструювання аналізувалось, яким чином такий несприятливий фактор як обмеження в часі впливає на формування задуму майбутньої конструкції, на прояви рівнів конструктивного мислення молодших школярів.

В таких творчих завданнях на вільне конструювання умови передбачають багатоваріантні розв'язки, де учень має створити якийсь об'єкт із ряду заданих об'єктів (тобто умови сформульовано не чітко, не жорстко).

При виконанні завдання "Танграми" було відмічено, що у більшості випадків учні йшли шляхом виконання простої конструкції. Вимога "скласти щось цікаве", можна сказати, ігнорувалася. Було зафіксовано незначну кількість конструкцій, де досліджуваний намагався створити дійсно щось цікаве, прояви деталізації зустрічаються також не часто.

Досить часто зустрічаються випадки побудови будинку та ялинки. Виходячи з цього, можна висунути гіпотезу, що коли учні потрапили в умови обмеження в часі, просторове комбінування елементів конструктора "в умі" було обмежене лише поєднанням двох-трьох елементів, в результаті цього виникали досить прості конструкції: будинок (квадрат, трикутник), ялинка (поєднання двох-трьох трикутників). Назва конструкціям давалася в такому випадку типу "Будинок в лісі", "Природа" і т.п. В такому випадку при розв'язуванні завдання головним орієнтиром при створенні задуму виступав структурний аналог з минулого досвіду.

При виконанні другого завдання, коли в наявності учнів був конструктор, до складу якого входили геометричні фігури різні за кольором і формою, було відмічено тенденцію до створення більш складних конструкцій, тобто було відмічено тенденцію до деталізації конструкції та збільшилась кількість задумів, де конструкції між собою поєднувались в певною сюжетною лінією. Так, наприклад, досліджуваний Р.Д. створює конструкцію «Площадка для дресирування собак», де декілька конструкцій, зокрема, будиночок для собак, пристрій для стрибків, м'ячі та кубик поєднанні між собою за змістом, проте кожна з цих конструкцій має просту будову: будинок створений шляхом поєднання трикутника й квадрата, м'ячі – це кружечки, кубик – це квадрат, пристрій для стрибків – поєднання двох трикутників, що дає підстави вважати, що елементи конструкції в такому випадку стають «відправними точками» у виникненні ідеї щодо побудови даної сюжетної композиції.

Здійснюючи аналіз розв'язків та визначаючи, що є головним орієнтиром при початковому формуванні задуму майбутньої конструкції за умов дефіциту часу, ми провели кількісний аналіз проявів типів конструктивної активності досліджуваних (див табл. 1).

Таблиця 1

Співвідношення проявів типів конструктивної активності при розв'язуванні учнями експериментальних завдань в ускладнених умовах

Завдання	Кількість проявів типів конструктивної активності, %		
	<i>I тип</i>	<i>II тип</i>	<i>III тип</i>
1	60	34	6
2	30	46	24

Як видно з таблиці, в ході розв'язування першої задачі, коли в наявності учнів конструктор, до складу якого входить досить обмежена кількість елементів, ідея щодо виникнення задуму майбутньої конструкції здебільшого виникає виходячи зі специфіки структури наявних елементів, наявні форми елементів конструктора стають аналогами структури створюваних конструкцій. Таких проявів першого типу конструктивної активності нами зафіксовано найбільше (60%). Майже вдвічі менше нами було зафіксовано проявів другого типу конструктивної активності (34%), коли задум щодо створення майбутньої конструкції створюється на основі суб'єктивного досвіду (яскраве враження від чогось або проекція вподобань чи прагнень учнів). Прикладом прояву другого типу конструктивної активності може бути конструкція Г.С. «Собака». Досліджувана мріє про те, що їй подарують собаку і це бажання обумовлює пошук відповідних структурних елементів конструктора для втілення цього образу. Шляхом поєднання декількох елементів конструктора вона створює конструкцію «собаки». Лише в декількох випадках (6%) ідея щодо створюваної конструкції здійснювалась комбінованим шляхом, виходячи як із специфіки структури наявних елементів конструктора, так і під дією мотиваційної сфери особистості.

Як відомо, провідною особливістю конструктивної діяльності є побудова конструкції, яка має певну структуру та функції. Здійснюючи подальший аналіз розв'язків експериментальних завдань досліджуваними, нами був здійснений кількісний аналіз підходів до формування задуму.

Таблиця 2

Формування задуму в процесі розв'язування експериментальних завдань в ускладнених умовах

	Структурне	Функціональне	Структурно-функціональне
Завдання 1	94%	0%	6%
Завдання 2	82%	0%	18%

Як видно з таблиці, коли учні потрапляють в умови обмеження часу, здебільшого орієнтиром для побудови шуканих конструкцій є форма елементів конструктора і в ході структурного аналізу наявних елементів конструктора створюється аналог з минулого досвіду за структурою. В процесі конструювання учні майже не намагаються відобразити якісь функціональні властивості того, що конструюють.

Нами було зафіксована лише незначна кількість конструкцій коли форми стають динамічними орієнтирами, учень, розв'язуючи задачу, виходить на оперування елементами конструктора, що служать аналогами функцій. Прикладом того, що задум формується шляхом структурно-функціонального аналізу елементів конструктора, є конструкція досліджуваної С.Л., яка конструює kota, що сидить на пеньку і гріється на сонці. Досліджувана намагається не просто відобразити будову (структуру) kota, а намагається відобразити певний його стан і будує пеньок, на якому сидить кіт і для повної реалізації задуму вгорі розміщує конструкцію сонця. Отже, можна вважати, що головним орієнтиром при створенні задуму виступав структурно-функціональний аналог з минулого досвіду.

Прикладом того, що формування задуму підпорядковується пошуком елементів конструктора, які б відображали функціональні властивості конструкції, нами зафіксовано не було.

Про складності реалізації для досліджуваних необхідності врахування структурно-функціональних особливостей елементів конструювання за умов часових обмежень свідчить і співвідношення кількості проявів конструктивної активності третього типу.

Подальший аналіз конструкцій досліджуваних, створених в умовах обмеження в часі, дав нам змогу прослідкувати динаміку проявів рівнів конструктивного мислення учнів (див. табл.).

Таблиця 3

Прояви рівнів конструктивного мислення в процесі розв'язування експериментальних завдань в ускладнених умовах

	I рівень		II рівень		III рівень
	1 підр.	2 підр.	1 підр.	2 підр.	
<i>Завдання 1</i>	14%	36%	30%	20%	–
<i>Завдання 2</i>	4%	10%	42%	30%	14%

Спираючись на одержані результати щодо проявів рівня розвитку конструктивного мислення в процесі розв'язування молодшими школярами задач на вільне конструювання за умов обмеження в часі, які відображено в таблиці, можна сказати, що учні, потрапивши в ускладнені умови, в значній мірі демонструють прояви першого (найнижчого) рівня конструктивного мислення, в основі якого лежить найпростіша реалізація стратегії пошуку аналогів. В ході такого конструювання створюється дуже проста конструкція шляхом поєднання декількох геометричних форм, досліджуваний не намагається створити щось оригінальне. Також нами було зафіксовано 14% (в першому завданні) та 4% в другому завданні проявів першого підрівня першого рівня конструктивного мислення, коли пошук ідеї щодо задуму майбутньої конструкції відбувається шляхом практичного маніпулювання елементами шляхом випадкових підстановок.

Проте слід зазначити, що у другому завданні, коли в розпорядженні учнів був конструктор порівняно з більшою кількістю елементів різних за формою, кольором та розміром, спостерігалась тенденція до проявів другого (середнього) рівня конструктивного мислення, в основі якого лежить реалізація стратегії як пошуку аналогів, так і стратегія комбінаторних дій. В ході такого конструювання досліджувані намагаються створити конструкцію, що є аналогом з минулого досвіду, але при цьому відбувається більш детальне комбінування елементів конструкції, наприклад, візерунок на крилах метелика досліджуваного Г.І., де на великих трикутниках він розміщує маленькі трикутники та досить вдало відтворює форму тулуба метелика шляхом накладання на паралелограм квадрата; також відбувається смислове поєднання декількох конструкцій (створення сюжетної композиції наприклад, досліджуваний К.М. будує корабель, який можна умовно поділити на три частини; I ч. – човен (паралелограм, два трикутники) II ч. – кабіни (квадрат і трикутник), III ч. – вітрила (три трикутники)).

Загалом в результаті аналізу робіт досліджуваних було виявлено дві категорії учнів:

- категорію учнів, на яких обмеження в часі мало негативний вплив;
- категорію учнів, на яких обмеження в часі не справило негативного впливу.

Для учнів, які зазнали негативного впливу дефіциту часу, процес формування задуму, зокрема початковий етап – ідея щодо створення майбутньої конструкції або була зовсім невизначеною, і в процесі маніпулювання елементами конструкції починав вирісоловуватись задум, подальший пошук при цьому визначався структурними особливостями елементів конструювання і на кінцевому етапі реалізації задуму спостерігався прояв першого (найнижчого) рівня першого підрівня конструктивного мислення, для якого характерним є прояв мисленнєвих тенденцій до випадкових підстановок; або ідея щодо виникнення майбутньої конструкції була опосередкована суб'єктивним досвідом досліджуваних і на основі аналізу структурних елементів конструктора в ході конструювання шляхом з'єднання декількох деталей створювалась конструкція, яка була простим (за складністю побудови) структурним аналогом з минулого досвіду і на кінцевому етапі реалізації задуму спостерігався прояв першого рівня другого підрівня конструктивного мислення, для якого характерним є прояв мисленнєвої тенденції аналогізування. Прохання експериментатора сконструювати із елементів конструктора щось цікаве в таких випадках цілком ігнорувалось.

Учні, що не зазнали негативного впливу дефіциту часу, спрямовували свій пошук на відтворення на площині яскравого враження попереднього досвіду чи відображення інтересу до чогось. В ході структурно-функціонального аналізу елементів конструктора досліджувані намагались підібрати такі елементи конструктора, які б змогли забезпечити відтворення уявлюваного образа-орієнтира на площині. Порівняно з учнями, які зазнають негативного впливу з боку часових обмежень і створюють конструкцію шляхом випадкових підстановок або поєднанням декількох структурних елементів, учні, які не зазнають негативного впливу, в процесі формування задуму майбутньої конструкції проявляють структурне конструювання при створенні одиначної конструкції, яке характеризується тенденцією до деталізації, також трапляються випадки, коли досліджувані використовують структурно-функціональний підхід у формуванні задуму конструювання. При такому конструюванні проявляються мисленнєві тенденції аналогізування та комбінування шляхом здійснення аналізу структурних і функціональних властивостей і коли робота над створенням конструкції вже завершена, ми спостерігаємо прояв другого та третього рівня конструктивного мислення.

Отже, за умови обмеження в часі при розв'язуванні задач на вільне конструювання учні молодшого шкільного віку з метою побудови задуму реалізують об'єкти, які є для них досить актуалізованими, виконуючи творчі завдання, орієнтуються здебільшого на власний життєвий досвід. Орієнтиром для побудови шуканих конструкцій є форми елементів конструктора і в ході структурного аналізу наявних елементів конструктора створюється структурний аналог з минулого досвіду, спрямованість на функціональні характеристики конструкції при цьому в більшості випадків на проявлялась.

Загалом результати дослідження присвяченого вивченню творчої діяльності на конструювання в несприятливих умовах (в даному випадку це обмеження в часі) дозволяють говорити про існування таких типів реагування учнів.

Перший тип – депресивний, такі учні знижують свою активність, спостерігається завищення значущості зовнішніх впливів, проявляється невпевненість у собі, скутість у прийнятті рішень, відсутність бажання і спроб створити цікаву, оригінальну конструкцію, конструкція будується або шляхом випадкових підстановок, або поєднанням декількох структурних елементів

Ми маємо можливість спостерігати прояви тенденції до випадкових підставовок та мисленневих тенденцій аналогізування, що зумовлює прояви першого (найнижчого) рівня конструктивного мислення.

Другий тип – безініціативний, коли досліджувані намагаються проігнорувати несприятливий вплив. Конструктивне мислення реалізується на рівні реалізації задумів здебільшого шляхом комбінування елементів конструктора, які є аналогами структур. На фоні відсутності видимої тривожності з приводу впливів несприятливих факторів має місце орієнтація на реалізацію власних вподобань та об'єктів, які є аналогами з минулого досвіду. В процесі розв'язування запропонованих задач спостерігаються прояви мисленневих тенденцій аналогізування.

Третій тип – ініціативний, конструктивне мислення реалізується на рівні більш цілеспрямованої розробки задумів. Творча діяльність для таких учнів характеризується тим, що здійснюється спроба зробити щось цікаве, спостерігається деталізація конструкції. Маємо можливість спостерігати прояви мисленневих тенденцій аналогізування та комбінування, що зумовлює також прояви порівняно вищого рівня конструктивного мислення.

Четвертий тип – активні творці, в процесі конструювання здійснюється спроба нейтралізувати зовнішні несприятливі впливи, які сприймаються якоюсь мірою як стимули до вдосконалення створюваної конструкції. Творче мислення реалізується на рівні знаходження досить складних конструкцій. Маємо можливість спостерігати прояви мисленневих тенденцій аналогізування та комбінування і, відповідно, прояви третього рівня конструктивного мислення, хоча кількість таких досліджуваних зовсім незначна.

Висновок. Метод часових обмежень полягає у вимозі до розв'язуючого знайти розв'язок запропонованої задачі за обмежений проміжок часу, тобто умови розв'язання задачі наближаються до екстремальних. Як правило, в таких випадках учень намагається знайти найбільш простий стереотипний розв'язок задачі, часто повністю не усвідомивши сутність завдання. Здебільшого орієнтиром для побудови шуканих конструкцій є форма елементів конструктора і в ході структурного аналізу наявних елементів конструктора створюється структурний аналог з минулого досвіду. В процесі конструювання учні майже не намагаються відобразити якісь функціональні властивості того, що конструюють.

Перспективи подальших досліджень. Все сказане дає підстави зробити висновок про доцільність подальшого експериментального дослідження, розробки ефективної методики розвитку конструктивного мислення – творчого тренінгу з використанням навчально-розвивальних завдань на аналогізування, комбінування та реконструювання. Врахування виявлених позитивних сторін організації конструктивної діяльності молодших школярів, на нашу думку, забезпечить його ефективність.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Корольчук М. С.* Соціально-психологічне забезпечення діяльності в звичайних та екстремальних умовах: навчальний посібник / М.С. Корольчук, В.М. Крайнюк. – К.: Ніка-Центр, 2006. – 580 с.
2. *Творча діяльність в ускладнених умовах: науково-методичний посібник [В.О. Моляко, Л.А. Мойсеєнко, Т.М. Третяк та ін.] / За заг. ред. В.О. Моляко. – К., 2007. – 308 с.*

Латыш Н. М. ОСОБЕННОСТИ КОНСТРУКТИВНОГО МЫШЛЕНИЯ МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ В УСЛОВИЯХ ОГРАНИЧЕНИЯ ВО ВРЕМЕНИ

В статье представлены результаты исследования конструктивного мышления младших школьников в процессе решения творческих задач в условия ограничения во времени. В частности осуществлен анализ особенностей формирования конструктивного замысла в усложненных условиях и установлено влияние временных ограничений на уровни проявлений конструктивного мышления учеников этой возрастной категории. Представлена характеристика типов реагирования испытуемых на такой вид усложненных условий, как ограничения во времени.

Ключевые слова: конструктивное мышление, усложненные условия, типы реагирования на усложненные условия.

Latysh N. M. CONSTRUCTIVE THINKING FEATURES OF JUNIOR PUPILS IN THE CONDITIONS OF TIME LIMITATION

Article presents the research results of junior pupils' constructive thinking in the process of creative tasks solving in conditions of time limitation. Particularly the analysis of features of constructive idea forming in complicated conditions is made and the influence of time limitation on the levels of constructive thinking of junior pupils is determined. Characteristics of the types of reaction on such kind of complicated conditions, as time limitation are presented.

Keywords: constructive thinking, complicated conditions, types of reaction on complicated conditions.

УДК 159.9

Мазилев В. А. (г. Ярославль)

**ИССЛЕДОВАНИЯ ТВОРЧЕСКОГО МЫШЛЕНИЯ
В ГЕШТАЛЬТПСИХОЛОГИИ: ПРЕДЫСТОРИЯ**

Статья посвящена предистории исследования творческого мышления в гештальтпсихологии. Представлено комплекс вихідних уявлень про мышлення в гештальтпсихології, виокремлено три етапи еволюції гештальттеорії мышлення.

Ключові слова: гештальтпсихологія, мышлення, творче мышлення, етапи еволюції гештальттеорії мышлення.

Фактически мышление явилось стержневой проблемой исследований (как теоретических, так и экспериментальных) в этой научной школе практически на всем протяжении ее самостоятельного существования. Выбор именно этой проблемы не случаен: мышление, выступавшее в качестве высшего проявления человеческого сознания, не получило сколь-нибудь удовлетворительного объяснения в традиционной психологии и гештальтпсихологии со всей присущей им решительностью приступили к исследованию продуктивного творческого мышления. Объяснение этого сложнейшего проявления человеческого сознания должно было подтвердить справедливость претензий гештальтистов на создание подлинно научной психологии.

Неверно было бы представлять дело так, что гештальтпсихология являлась единой теорией, основные положения которой разделялись бы всеми представителями данного направления. Вскоре после оформления гештальтпсихологии как самостоятельного научного направления стали возникать разногласия, которые в дальнейшем значительно углубились, а отдельные представители этой школы (Макс Вертгеймер, Курт Коффка, Вольфганг Келер, Норман Майер, Лайош Секей и др.) зачастую оспаривали справедливость положений, выдвинутых коллегами. Существенно, что представления гештальтпсихологов о мышлении исторически претерпели серьезные изменения. Ра-